



Åtgärdsprogram
för hotade arter



Fakta 2022:6



Länsstyrelsen
Stockholm

Publiceringsdatum
2022-03-22

ISBN: 978-91-7937-158-6

Kontakt
Julia Stigenberg
Enheten för naturskötsel
Telefon: 010-223 10 00
E-postadress
stockholm@lansstyrelsen.se

En ung ask med kolonier av asknätfjäril. I askens topp är flera av bladen inrullade och omgivna av en tunn väv spunnen av asknätfjärilens larver till en så kallad spånad. Foto: Mattias Lif.

Miljöövervakning av asknätfjäril 2021

Norrtälje kommun, Stockholms Län.

Asknätfjäril (*Euphydryas maturna*) förekommer endast på ett fåtal platser i Sverige och en av dessa platser finns i Norrtälje kommun. Den största delpopulationen av arten i området finns på lokalen Fjärilsvägen, framförallt i dess norra delar. Även hygget söder om Västerbacken och hyggen öster om Aspdalssjön håller stora delpopulationer. Totalt under inventeringen hittades 3146 larvkolonier inom uppföljningsytorna, vilket är högsta noteringen hittills och en rejäl ökning från fjolårets resultat.

Inventeringen har genomfört av Mattias Lif på Naturföretaget, som även tagit fram denna rapport på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län.

Denna publikation finns bara i pdf.
www.lansstyrelsen.se/stockholm

Innehåll

Bakgrund	3
Metodik	3
Resultat	3
Diskussion	4
Källor	9

Bakgrund

På uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län har Naturföretaget under sensommaren och hösten 2021 utfört en inventering av asknätfjärilskolonier i Norrtälje kommun. Denna inventering sker inom ramen av artens åtgärdsprogram (Eliasson 2008). Under inventeringen fokuserades insatserna till att besöka kända lokaler, men i slutet av inventeringsperioden besöktes även hyggen i närområdet som potentiella nya lokaler. Asknätfjäril *Euphydryas maturna* är klassad som starkt hotad (EN) enligt den svenska rödlistan och har minskat kraftigt och finns idag enbart på ett fåtal platser i Sverige. Arten är känslig för uttorkning i alla stadier och påverkas negativt av dikning av landskapet. Ett annat problem är att ena värdväxten (ask) minskar i omfattning i landskapet, till stor del på grund av askskottsjuka och att det inte finns något produktionsintresse inom det moderna skogsbruket. Den andra värdväxten, olvon, kan dessutom vissa år drabbas av olvonbladbaggen, som helt kan äta upp bladen. I denna rapport kommer vi att presentera resultat från årets inventering och jämföra resultatet med tidigare års inventering, samt ge förslag på åtgärder för aktuella lokaler där asknätfjärilen förekommer.

Metodik

Inventeringen följer samma metodik som tidigare år för att kunna jämföras med föregående inventeringar av asknätfjäril i området (Löf 2017, 2018 ej publ., 2019, Lif 2020). Totalt 20 (del)lokaler ingår i övervakningen, vilka alla är kända sedan tidigare. Lokalerna genomsöktes efter larvkolonier på värdväxterna ask och olvon. Vid fynd av larvkolonier noterades koordinater, art av värdväxt och antalet kolonier på värdväxten. Antalet kolonier på en värdväxt bedömdes utifrån hur många spånader (av larver sammanspunna blad) som finns på plantan samt hur väl separerade dessa är från varandra. Även skillnader i larvernas storlek används som stöd vid bedömningen. Kikare användes för att lättare finna värdväxter på avstånd och för att söka högre upp i större askar. Inventeringen genomfördes mellan den 10/8 och 13/9 av Mattias Lif. Julia Stigenberg, Länsstyrelsen, hjälpte till att inventera den 13/8. Därefter (till och med 27/9) eftersöktes arten på ett antal hyggen inom utbredningsområdet.

Data samlas in i fält med appen Collector for ArcGIS i surfplatta, med ortofoto som bakgrund. Polygoner, punkter och linjer ritas in i appen och synkroniseras direkt in i ArcGIS. Datat kan sedan tas ut från ArcGIS i olika format, t.ex. shapefiler. Noggrannheten är ca 5–10 m. Koordinatsystemet som har använts är Sweref 99 TM.

Resultat

Totalt observerades 3146 larvkolonier av asknätfjäril i de 20 övervakningsområdena (Tabell 1 och Figur 2). Det är mer än en fördubbling av antalet kolonier från förra året. Vid Fjärilsvägen norra ökade antalet larvkolonier från 686 i fjol till 1201 i år. Vid Klövängens Natura 2000-område och det nyligen restaurerade hygget öster om Aspdalssjön har antalet larvkolonier återigen ökat, från 148 till 219 larvkolonier, varav några på nyupptagna hyggen öster om vägen. Vid hygget söder om Västerbacken, upptäcktes ifjol 234 kolonier på både ask och olvon. I år hittades där hela 816 kolonier, framförallt på askplantor centralt i södra delen men även vid östra hyggekanten och utmed vägen. I år hittades kolonier på samtliga 20 dellokaler och antalet kolonier har ökat på samtliga dellokaler utom en där resultatet blev samma som ifjol (Tabell 1).

Utöver de 3146 larvkolonier som hittades inom övervakningsområdena hittades ytterligare 395 kolonier. Merparten av dessa fanns i närheten av övervakningsområdena men flertalet hittades även på de ”nya” hyggen som besöktes.

Tabell 1: Resultatet av inventeringen 2021 samt fjolårets inventering. I tabellen presenteras även fördelningen av larvkolonier på ask och olvon.

Lokaler	Olvon	Ask	tot 2020	Olvon	Ask	tot 2021
1. Fjärilsvägen norra	105	581	686	233	968	1201
2. Torpet och fjärilsvägen södra	25	51	76	59	78	137
3. Malsättra	9	9	18	18	55	73
4. Spångtegen	15	7	22	47	19	66
5. N2000 och hygge Ö Aspdalssjön	12	136	148	6	213	219
6. Blåkulla	29	15	44	52	33	85
7. Gillberga och hygge Ö Karlaplan	0	1	1	0	3	3
8. Fäpinan	0	3	3	0	3	3
9. Grönlund	3	2	5	20	2	22
10. Rosentorp med omnejd	0	42	42	4	93	97
11. Hansjön V	12	15	27	11	39	50
12. Simonstorp	1	20	21	3	84	87
13. Skogsbilväg, Ö Aspdalsjön	8	20	28	8	76	84
14. Hansjön S	1	1	2	4	18	22
15. Hygge Ö Boksjön	1	0	1	3	3	6
16. Hygge S Västerbacken	23	211	234	59	757	816
17. Mårdsjökärret, Mörtsjön	0	9	9	0	24	24
18. Askrännan	0	49	49	0	127	127
19. Björinge	0	0	0	5	12	17
20. Borgskogen	0	0	0	2	5	7
Totalt	244	1172	1416	534	2612	3146

Diskussion

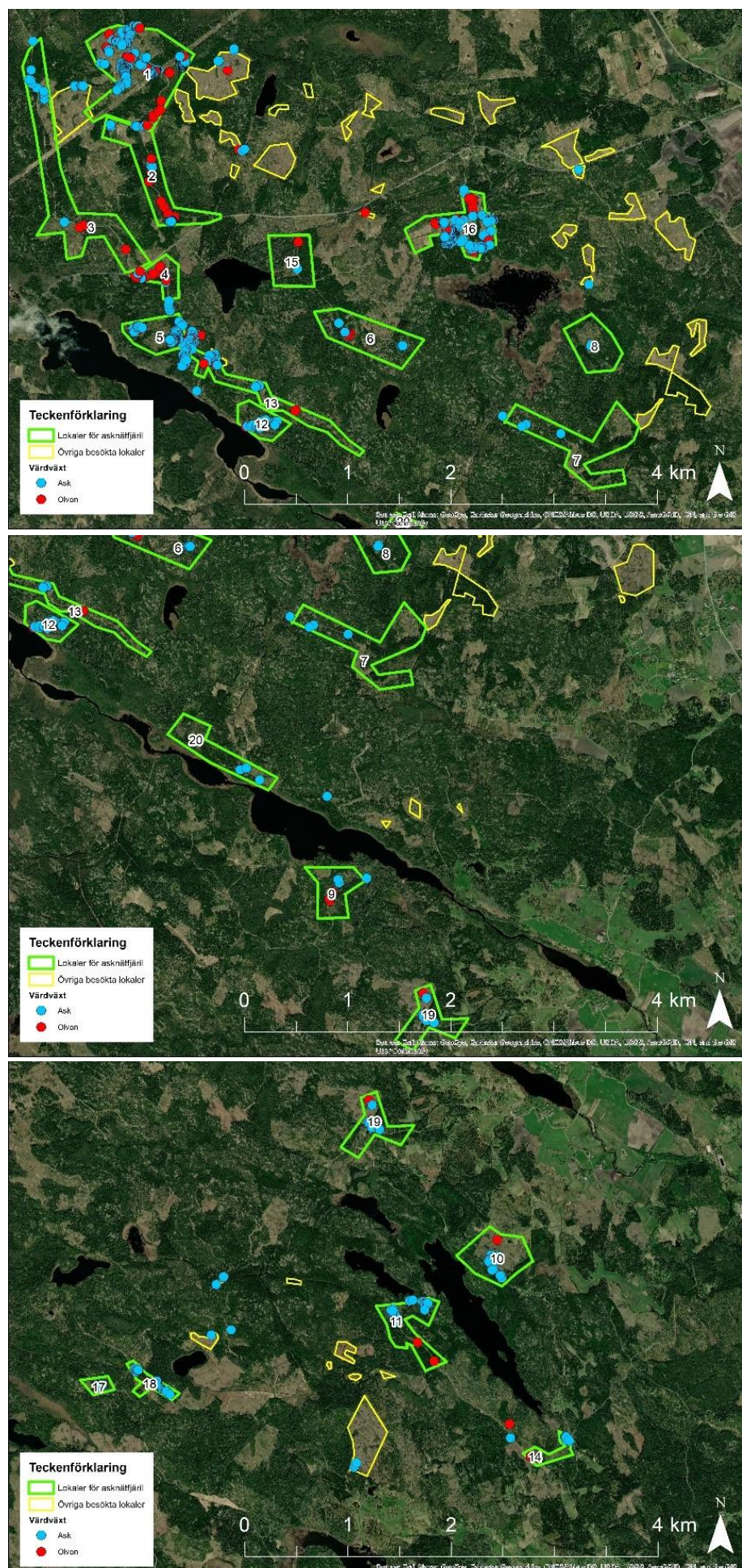
Inventeringsresultatet för året 2021 var mycket bra och innebar en rejäl ökning av antalet larvkolonier jämfört med föregående år (se Tabell 1 och Figur 1). Dock ska beaktas att antal inventerade områden samt inventeringsmetodik varierat genom åren. Stora öknings har skett vid lokal 1 (Fjärilsvägen norra) och lokal 16 (Hygge S Västerbacken) där framförallt unga askar på hyggen och i bryn gynnat arten. Vid alla dellokaler utom en har det skett en ökning av antalet kolonier sedan förra året. I de flesta fallen har det skett en tydlig ökning medan de minsta lokalerna (vad gäller antalet

larvkolonier) ofta bara ökat med några enstaka kolonier. Endast en dellokal (Fäpinan) hade samma resultat som ifjol, 3 kolonier.



Figur 1. Diagrammet visar antalet påträffade larvkolonier under inventeringarna mellan åren 2006 och 2021. Under åren har dock antalet inventerade lokaler samt metodik varierat och resultaten kan därmed inte jämföras utan bara ge en enkel fingervisning.

För artens fortsatta framgång behöver åtgärder utföras med ett landskapsperspektiv, där det finns en kontinuitet med lämpliga miljöer för asknätfjärilen och dess värdväxter. Arten förekommer i Norrtälje kommun framförallt på yngre hyggen samt utmed skogsbilvägar där värdväxterna ask och olvon växer. Skogsbilvägarna fungerar ofta som korridorer mellan för arten viktiga hyggen. Vartefter träden växer upp på hyggen blir miljön succesivt sämre för fjärilen. Tiden som ett hygge fungerar som livsmiljö för asknätfjäril kan förlängas genom att man kring värdväxterna röjer bort barrträd och annat löv än ask. Över tid är det dock viktigt att skapandet av nya hyggen sker med viss regelbundenhet i tid och rum och att man vid avverkning sparar befintliga askar. I Tabell 2 presenteras en prioritetsordning och ges förslag på åtgärder som kan göras på de enskilda lokalerna, men viktigt är att ha helhetsperspektivet.



Figur 2. Årets fynd av larvkolonier visas som prickar (röda för kolonier på olvon och blåa på ask). Gröna polygoner är de 20 delområden som övervakas. Gula polygoner är övriga områden (ffa hyggen) där larvkolonier eftersöktes i år. Översta kartan visar norra delen av utbredningsområdet, den mellersta den centrala delen och nedersta kartan södra delen.

Tabell 2: Bedömning av prioritet för skötsel av lokaler. Lokaler med prioritetssklass 1 bör prioriteras framför lokaler med prioritetssklass 2 som i sin tur ska prioriteras framför prioritetssklass 3. Trend anges med "+" om antalet larvkolonier ökat från förra året, "-" om det har minskat och "0" om ingen förändring har skett. Även kommentar om statusen på lokalen.

Lokal	Trend	Prioritet	Kommentar till prioriteringsgrad och om statusen på lokalen
1. Fjärilsvägen norra	+	1	Även i år mycket bra med många kolonier. Fynd på några nya platser i området. Røj kring askar och olvonbuskar vid behov framförallt på platser med koncentrationer av kolonier. Mycket bra fjärilslokal som bör skötas (håll vägarna öppna).
2. Fjärilsvägen södra och torpet	+	1	Røj utmed vägen kring värdväxter vid behov. Vore bra att ta bort en eller två rader med gran utmed vägen, främst/åtminstone på västra sidan av vägen.
3. Malsättra	+	1	Utmed vägen upp mot Uppsalagränsen finns spridda bestånd av ask och olvon som bör röjas fram. I år hittades kolonier även på hygge Ö om vägen i norr. Fynd gjordes även i hyggeskant mellan denna lokal och lokal 1.
4. Spångvreten	+	1	Fynd på både olvon och ask. Røj kring värdväxter, ffa i ledningsgata i söder, ev öka solinstrålning genom luckor i granväggen S om. Även flera fynd på ask utmed ett dike söder om lokalen. Avverkning av gran utmed vägen och diket är planerad enligt Holmen skog, vilket är positivt för spridning mellan Spångvreten och lokal 5.
5. N-2000 och hygge Ö Aspdalsjön	+	2	Natura 2000-området har några 10-tal kolonier, kring vissa askar behövs röjas. Hygget är fortsatt fint, røj inom några år. Røj även kring några askar i skogen V om hygget. Nytt hygge på östra sidan vägen (delvis inom denna lokal) samt söder om vägen har rikligt m unga askar och kolonier. Länkar ihop med lokal 13 strax söderut.
6. Blåkulla	+	1	Främst på olvon vid jaktkojan och på ask vid vändplan i Ö. Røj ffa kring olvon vid jaktkojan.

7. Gillberga och hygge Ö Karlaplan	+	3	Tre kolonier i år, på askar utmed vägen och i skogen.
8. Fäpinan	0	3	Det finns gott om askplantor men är igenväxt. Bara tre kolonier i år.
9. Skogsbilväg, Ö Aspdalsjön	+	1	Røj vid behov kring värdväxter utmed vägen. Fynd på nyupptaget hygge ingår delvis i lokalen.
10. Rosentorp med omnejd	+	1	De flesta askplantorna växer i gårdens direkta närhet. Mycket asp på väg upp på hygget, røj kring askarna där.
11. Grönlund	+	2	Liten lokal som skulle kunna gynnas av enklare röjningsinsatser. Olvonbuskar utmed vägen röjdes ifjol.
12. Simonstorp	+	2	Rikligt med askskott utmed vägslingan i NR, även enstaka äldre askar. Gynna asken.
13. Hansjön V	+	2	Del av Natura 2000-området har öppnats upp och den tidigare fina lokalen ska bli intressant att följa upp. Även vid parkeringen har det öppnats upp. Några olvonplantor längs vägen söderut skulle behöva friställas. Ev utöka röjningen i N2000-området och utmed stig/körväg dit. Enstaka kolonier på nyupptaget hygge mot sjön (strax N lokalen).
14. Hansjön S	+	2	På olvonbuskar i V och ask i Ö. På sikt røj kring värdväxter. Även ett nyupptaget hygge med en del ung ask väster om vägen bör hållas under uppsikt.
15. Nyupptaget hygge Ö Boksjön	+	2	På olvon i norr och på askar utmed vägen vid hygget. Liten röjningsinsats behövs kring dessa värdväxter.
16. Hygge S Västerbacken	+	1	Mycket stor förekomst av kolonier i år, ffa centralt i söder. Enstaka askar knäckta av (troligen) älg. På sikt røj kring det 100-talet askar och askplantor som finns centralt i söder och även i östra delen.
17. Mårdsjökarret, Mörtsjön	+	1	Lokalen behöver öppnas upp genom friställning av värdväxter. Askar med Lst:s NV-band – antar att åtgärder är på gång?
18. Askrännan	+	2	Askar utmed skogsväg, i år även på ung ask på hygge (ffa utmed dike). I norr även ett par stora askar (en honplanta som sprider frön). På sikt røj kring askar på hygge och spara askar vid

			vägsåtter. Intresserad markägare.
19. Björinge	+	2	På ask och olvon. På hygget centralt finns äldre honträd som sprider frön och en del askplantor. Røj kring värdväxter vid behov.
20. Borgskogen	+	3	Gammal lokal som vuxit igen, verkar vara lite isolerad. Enstaka olvon och ask utmed vägen och i enstaka luckor i det ganska högvuxna området i NV. Kräver större insats i NV, tveksamt om det är värt mödan.

Källor

Eliasson, C. U. 2008. Åtgärdsprogram för asknätfjäril 2007–2011 (*Euphydryas maturna*). Rapport 5858. Naturvårdsverket

Löf, A & Björklund, J-O. 2017. Miljöövervakning av asknätfjäril (*Euphydryas maturna*). Fakta 2017:16. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Löf, A & Björklund, J-O. 2018. Miljöövervakning av asknätfjäril (*Euphydryas maturna*). Länsstyrelsen i Stockholms län. Ej publicerad.

Löf, A & Björklund, J-O. 2019. Miljöövervakning av asknätfjäril (*Euphydryas maturna*). Fakta 2020:4. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Lif, M & Björklund, J-O. 2020. Miljöövervakning av asknätfjäril (*Euphydryas maturna*). F2021:5. Länsstyrelsen i Stockholms län.